

Bjørnson og skoletannpleie

I 2010 er det 100 år siden Bjørnstjerne Bjørnsons død, og at vi fikk landets første skoletannklinik. Dette handler ikke om Karius og Baktus i Bjørnsons munn.

Gjennom brev han skrev til sin tannlege, vet vi en del om Bjørnsons tannproblem, men disse opplysninger får fortsatt forbli i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling.

Under tittelen «Bjørnson og tannrâte» hadde tannlege Helge Neumann en artikkel i Munnpleien nr. 5 1955. Hans artikkel har sin bakgrunn i et sitat fra et privatbrev fra Bjørnstjerne Bjørnson – referert i «Verdens Gang» 1. oktober 1898 – der B. B. framhever betydningen av tannlegehjelp til skolebarna. Jeg gjengir Neumanns sitat fra brevet. Det viser på en fin måte B. B.s brede engasjement – som dikter, hans engasjement for enkeltmennesker han så led urett og hans politiske innsats for å forbedre samfunnet. Brevet er skrevet fra tyrolerbyen Schwartz der B.B. i flere år bodde om sommeren:

»...Jeg gaar her og skriver Dikte og stiller med et nyt Stykke. Og er en og anden Dag syg af Dreyfussagen, det eneste, som forstyrrer mig. Det herligste Vejr! Hver Dag to Timers Tur i Skogen, helst paa den Vej, som bærer mit Navn. Alle mennesker, høj og lav, hilser os og prater med os, straks vi stikker Næsen ud. De

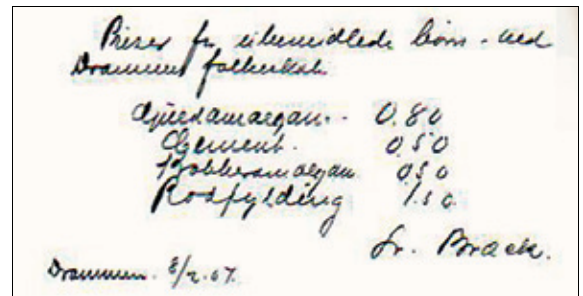
Bjørnstjerne Bjørnson, fotografert på Villa Sole, Slemdal 1908. Foto: Anders Beer Wilsø/Nasjonalbiblioteket.

vidunderlige Fjeld har hver sin Tid til at tindre i, og Kirkeklokkerne gjør Honnør for dem mange Gange paa Dag; det er da ogsaa noget at ringe for! Naar jeg gaar under den store Granskog, skjult selv, men med Dalen, Elven, Byen, Bergene i Glans foran mig, har jeg det skjønneste Bil-

lede paa den Ting at Dikte, som jeg kan tænke mig. Og Politiken? Jeg taler med Borgermesteren, naar han kommer paa Visit, om, at Kommunen skal holde en Tandlæge for Skolebørnenes Tænder (hvad de ogsaa hjemme skulde gjøre!). – Tænderne er her saa daarlige. Faar jeg det i stand, som det ser ud til, har jeg gjort mer for Slæktens Fremtid end mange Politikere tilsammen. I hvert Fald er dette nu min eneste Politikk. Ja. og saa Avislæsningen!...»

I brev til VG 4. oktober takker tannlege Ole Smith-Housken Bjørnson for hans engasjement for skoletannpleie. Han slutter sitt innlegg slik: »Fordi at Bjørnson nu kommer og siger et Ord i rette Tid, takker jeg ham, jeg tror at kunne sige paa hele den norske Tandlægestands Vegne, og jeg gjør det med Haab om, at han, naar han kommer Hjem, vil bearbejde Borgermestre, Kommunemænd og andre Vedkommende. Ti da vil nok Sagen gaa, og den maa gaa.»

I 1886 skrev Professor Ragnvald Heide en artikkel i Aftenposten om tannpleie for skolebarn. Det har flere ganger blitt hevdet at dette var første gang spørsmålet om tannpleie for skolebarn ble reist i Norge. Men et annet spor fører oss til tannlege Olaf Amundsen, en av stifterne av NTF og formann i foreningen i flere år. Amundsen tok eksamen i 1865. I 11 år, før han slo seg ned i Kristiania i 1876, var han på reise med

Tannlegene skulle arbeide gratis, og få dekket materialutgifter etter disse håndskrevne takster.

sine tannlegeredskaper for å praktisere i Trondheim og Mørebyene om vinteren og i Nord-Norge om sommeren. I Tromsø ble han oppsøkt av konsul Killengren og rektor Knap som anmodet ham om å slå seg ned i Tromsø. «Ja» svarte Amundsen »det skal jeg gjerne gjøre paa en betingelse: send alle skolebarn til meg.» – «Hvad skal det koste?» – «Barna skal bare komme til meg, saa skal jeg undersøke dem og si hvad der feiler deres tænder – efterpaa kan vi tale om hva behandlingen skal koste.» Det ble framsatt forslag i formannskapet – man lo av tilbudet (1).

I perioden før 1910 har en flere undersøkelser av tannhelsesituasjonen blant skolebarn. Undersøkelsene viste «at mange af børnene havde en saa ruineret tandbesætning at virkelig tygning var en umulighed, og ikke saa faa manglede saa mange tænder, at ind-sætning af kunstige tænder vilde være paa sin plads. Ingen havde fuldstendig friske tænder.»

Fra 1906 hadde Drammen hatt et tilbud om tannpleie for skolebarn. Dette kom i stand ved et samarbeid mellom kommunen, tannlegene og Drammen kvinneråd.

Tannlegene skulle arbeide gratis, men få dekket materialutgifter etter følgende takster (2) se figur:

Tannutrekking var gratis for alle, men konserverende behandling ble gitt bare til ubemidlede. Drammen kom-

mune og Drammens Samlag ga tilskudd til denne behandlingen. Den første offentlige skoletannklinikk i Norge startet i Oslo 1. november 1910. Andre byer fulgte raskt etter.

De forventninger en hadde, ved opprettelse av skoletannklinikker, lot ikke vente på seg. Fra lærere i folkeskolen heter det i NTFs klinikkomite-utredning 1915:

Grünerløkkens skole, 12te November 1913:

«Paa foranledning skal vi herved avgi følgende erklæring:

De 4 siste kuld av elever ved Grünerløkkens skole – nuværende 1ste og 4de klasse – er fra begyndelsen av sin skolegang behandlet av skoletannklinikken. Resultatet av denne behandling har i enhver henseende været udmerket. Det er færre forsømmelser paa grund av sygdom, og paa samme tid er

evnen til at følge med i undervisningen og udføre skolens arbeide betydelig øket, og derved fremgangen bedre i disse klasser end i klasser hvor tandbehandling ikke er udført.»

Trondhjem, 25de Februar 1914:

«Med hensyn til skolearbeid i disse klasser, er det den forskjjel fra tidligere klasser, at man nu ikke har noget bryderi med tannpine, og tanddraaper som tidligere var en efterspurt vare, er det nu meget sjelden bruk for. At dette har en heldig indflytelse paa barnas arbeidsevne og fremgang, anser vi for utvilsomt.»

Gebissgenerasjoner, plomberingsgenerasjon og fluorgenerasjon er passert siden Bjørnson bearbeidet borgermesteren i Schwarts. I dag er det få av våre barn som har opplevd tannverk, og drømmen om gebiss til konfirmasjon hører fortiden til. Mange var de ildsje-

ler som stod i front, og som i dag kan glede seg over alle de vakre smil som møter dem. Skoletannpleien har vist sin berettigelse. Bjørnson har sine ord fra 1898 i behold: «Faar jeg det i stand, som det ser du til, har jeg gjort mer for Slekstens Fremtid end mange Politikere til sammen.» (3)

Jarle Bragelien

Referanser

1. Kai Hundstadbråten: Tannleger i trekvart århundre s.30
2. Brev til Oplandenes Tandlægeforening
3. Hedemark og Oppland Tannlegeforeninger 1904–1979 s.19